

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΕΦΕΣΟΥ
ΧΡΥСОСТОΜΟΥ ΧΑΤΖΗΣΤΑΥΡΟΥ
(ἀρχιεπισκόπου
ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος, 1962-1967)

ΟΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ
ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΙ ΔΙΩΓΜΟΙ
ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ

2010

ΟΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ
ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΙ ΔΙΩΓΜΟΙ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

Εικόνα εξωφύλλου:
Η καταστροφή της Σμύρνης

Σειρά:
«Μνήμες» άριθμ. 4

Copyright:
Ίερά Μητρόπολις Καισαριανής, Βύρωνος και Ύμηττου.
Λεωφόρος Ύμηττου 47-51, Τ.Κ. 161 21 Καισαριανή
Τηλ.: 210.72.24.123
www.imkby.gr e-mail: info@imkby.gr

ISBN: 978-960-6841-34-7

ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε.

Άρδηττου 12-16, 116 36 Άθήνα

Τηλ.: 210.921.7513, 210.921.4820 • Fax: 210.923.7033

www.eptalofos.gr • e-mail: info@eptalofos.gr

Πρόλογος

τοῦ Μητροπολίτου
Καισαριανῆς, Βύρωνος καὶ Ἰμμηττοῦ
Δαυηλ

Ἡ μελέτη τοῦ παρελθόντος συντελεῖ στὴν κατανόηση τοῦ παρόντος καὶ τὴν ἀσφαλῆ πορεία μας στὸ μέλλον. Μ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα φέρνουμε στὴν μνήμη μας τὰ γεγονότα τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐθνικῆς συμφορᾶς ποὺ ὀνομάσθηκε *Μικρασιατικὴ Καταστροφή*. Γονατίζουμε εὐλαβικὰ ἐνώπιον τῶν μαρτύρων Πατέρων μας καὶ καταθέτουμε τὸν στέφανο τῆς τιμῆς καὶ τοῦ σεβασμοῦ μας γιὰ ὅσα ἄδικα ὑπέστησαν, ἐπειδὴ ἦσαν Χριστιανοὶ Ἑλληνες.

Οἱ δύο κορυφαῖοι θεσμοὶ τῆς Πατρίδας μας, ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Ἐκκλησία, μὲ τὶς ἀποφάσεις τους ἔδωσαν τὴν πρέπουσα θέση στὴν ἱστορικὴ μνήμη τοῦ θλιβεροῦ αὐτοῦ γεγονότος.

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 2556 (2137/883) 5 Ἰουλίου 1993 Ἐγκύκλιό Της ὄρισε τὴν Κυριακὴ ποὺ προηγεῖται τῆς ἐορτῆς τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ (14 Σεπτεμβρίου) νὰ ἐορτάζεται ἡ μνήμη τῶν ἐθνοἱερομαρτύρων Μητροπολιτῶν Χρυσοστόμου Σμύρνης, Ἀμβροσίου Μοσχονησίων, Γρηγορίου Κυδωνιῶν, Προκοπίου Ἰκονίου, Εὐθυμίου Ζήλων καὶ ὄλων ὄσων μὲ οἰονδήποτε τρόπο μαρτύρησαν κατὰ τὴν Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ Κληρικῶν καὶ Λαϊκῶν (1922).

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Άριθ. Πρωτ. 2137

Διεκπ. 883

Αθήνησι τῆ 5ῃ Ἰουλίου 1993

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 2556

Πρὸς τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Τοὺς ἐν τῷ μετὰ σώματος βίῳ κατορθώμασιν ἀρετῆς καὶ μαρτυρικῷ θανάτῳ τελειωθέντας εὐλαβεῖσθαι καὶ τιμᾶν, ἐτησίοις τε τελεταῖς καὶ ἐγκωμίοις γεραίρειν ὅσιον καὶ τῷ τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας πληρώματι λυσιτελέστατον πέφυκεν, ἐπειδὴ ἡ τούτων μνήμη πρόξενος τυγχάνει ὠφελείας ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς τοῦ Χριστωνύμου πληρώματος.

Ἐπειδὴ τοίνυν τοιοῦτοι τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν ἀνεδείχθησαν καὶ οἱ ἐν ἔτει 1922 ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ διὰ τὴν ἀμώμητον ἡμῶν ὀρθόδοξον πίστιν μαρτυρήσαντες Ἐπίσκοποι Χ ρ υ σ ό σ τ ο μ ο ς Σμύρνης, Γ ρ η γ ό ρ ι ο ς Κυδωνιῶν, Ἀ μ β ρ ό σ ι ο ς Μοσχονησίων, Π ρ ο κ ό π ι ο ς Ἰκονίου, Ε ὑ θ ύ μ ι ο ς Ζήλων καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς κληρικοί τε καὶ λαϊκοὶ ζήσαντες εἰς χρόνους δυσχερεῖς, πιστῶς δὲ καὶ θεαρέστως τὸν ἐπίγειον διανύσαντες δόλιχον, ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ συνελθοῦσα εἰς τακτικὴν Συνεδρίαν τῆ 4ῃ τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου σωτηρίου ἔτους 1992, πρὸς τὴν θεάρεστον πολιτείαν καὶ τὸ μαρτύριον τούτων ἀπιδούσα, λαβοῦσα δ' ἅμα ὑπ' ὄψιν τὰ

ὅσα δι' αἰτήσεων καὶ ἐκθέσεων πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὑπέβαλον μικρασιατικὰ σωματεῖα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτόπται τοῦ μαρτυρίου μάρτυρες, ὡς καὶ τὰ διαλαμβανόμενα ἐν σχετικῇ ἐκθέσει τῆς ἐπὶ τῶν Νομοκανονικῶν Ζητημάτων Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἔγνω, συνωδὰ τῷ κοινῷ τῆς Ἀγιωτάτης Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἔθει, καὶ τῇ παραδόσει κατακολουθοῦσα, τὴν ἐποφειλομένην τοῖς ἐν Θεῷ τελειωθείσι καὶ μαρτυρήσασιν ἐν ἔτει 1922, ὡς προεῖρηται, Ἱεράρχαις καὶ λοιποῖς κληρικοῖς καὶ λαϊκοῖς, τὴν τοῖς ἀγίοις προσήκουσαν ἀπονεῖμαι τιμὴν.

Διὸ καὶ θεσπίζομεν Συνοδικῶς καὶ διοριζόμεθα καὶ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι διακελευόμεθα, ὅπως ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἕξῃς καὶ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα οἱ ἐν λόγῳ μάρτυρες συναριθμῶνται τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἀγίοις καὶ μάρτυσι τῆς Ἐκκλησίας, ἱεροτελεστείαις τιμώμενοι καὶ ὕμνοις ἐγκωμίων γεραιρόμενοι κατ' ἔτος τῇ Κυριακῇ πρὸ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

Ὅθεν, ἡ Διαρκῆς Ἱερὰ Σύνοδος ἐν δοξολογίᾳ πολλῇ πρὸς τὸν ἐν Τριάδι Θεὸν ἀνακοινοῦσα ὑμῖν ταῦτα, παρακαλεῖ, ὅπως δι' ἐγκυκλίου ὑμῶν ἀναγγεῖλητε τῷ εὐσεβεῖ Κλήρῳ καὶ τῷ Χριστεπωνύμῳ λαῷ τῆς καθ' ὑμᾶς Θεοσώστου Παροικίας τὴν τοιαύτην συναρίθμησιν ὑπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν χορείαν τῶν Ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἐν ἔτει 1922 ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ μαρτυρησάντων Ἐπισκόπων Χ ρ υ σ ο σ τ ὁ μ ο υ Σμύρνης, Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Κυδωνίων, Ἀ μ β ρ ο σ ί ο υ Μοσχονησίων, Π ρ ο κ ο π ί ο υ Ἰκονίου, Ε ὑ θ υ μ ί ο υ Ζήλων καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν, προτρέψητε δὲ τοὺς πιστοὺς ἵνα κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς μνήμης αὐτῶν κατακλύζωσι τοὺς Ἱεροὺς

Ναοὺς ἀναπέμποντες δεήσεις πρὸς τὸν Ὑψιστον, ἐπικαλούμενοι δ' ἅμα τὴν πρεσβείαν αὐτῶν πρὸς ἅγιασμὸν ψυχῆς τε καὶ σώματος.

- † Ὁ Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ, Πρόεδρος
- † Ὁ Μεγάρων καὶ Σαλαμίνοσ Βαρθολομαῖος
- † Ὁ Δημητριάδοσ καὶ Ἀλμυροῦ Χριστόδουλοσ
- † Ὁ Χαλκίδοσ Χρυσόστομοσ
- † Ὁ Θεσσαλιώτιδοσ καὶ Φαναριοφερσάλων Κλεόπασ
- † Ὁ Παροναξίασ Ἀμβρόσιοσ
- † Ὁ Νέασ Σμύρνησ Ἀγαθάγγελοσ
- † Ὁ Ἐδέσσησ, Πέλλησ καὶ Ἀλμωπίασ Χρυσόστομοσ
- † Ὁ Καστορίασ Γρηγόριοσ
- † Ὁ Κίτρουσ καὶ Κατερίνησ Ἀγαθόνικοσ
- † Ὁ Διδυμοτείχου καὶ Ὁρεστιάδοσ Νικηφόροσ
- † Ὁ Μυτιλήνησ, Ἐρεσσοῦ καὶ Πλωμαρίου Ἰάκωβοσ
- † Ὁ Λήμνου Ἱερόθεοσ

Ὁ Ἀρχιεραμματεὺσ

Ἀρχιμ. Δαμασκηνοσ Καρπαθάκησ

Μὲ τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 2645/9.10.98 Νόμο τῆσ Ἑλληνικῆσ Δημοκρατίασ ποὺ δημοσιεῦθηκε εἰσ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 234 τ. Α' /13.10.1998 Φ.Ε.Κ. καθιερώθηκε ἡ 14 Σεπτεμβρίου ὡσ ἡμέρα ἐθνικῆσ μνήμησ τῆσ γενοκτονίασ τῶν Ἑλλήνων τῆσ Μικρῆσ Ἀσίασ ἀπὸ τὸ Τουρκικὸ Κράτοσ.

Τὸ ἐκδοθὲν μὲ ἀριθμὸν 304/17 Σεπτεμβρίου 2001 Προεδρικὸ Διάταγμα κατ' ἐξουσιοδότηση τοῦ προαναφερθέντοσ Νόμου προσδιορίζει τὶσ ἐκδηλώσεισ μνήμησ.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ

Αρ. Φύλλου 234
13 Οκτωβρίου 1998

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2645

Καθιέρωση της 14ης Σεπτεμβρίου ως ημέρας εθνικής μνήμης της γενοκτονίας των Ελλήνων της Μικράς Ασίας από το Τουρκικό Κράτος.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

Άρθρο πρώτο

Ορίζεται η 14η Σεπτεμβρίου κάθε έτους ως ημέρα εθνικής μνήμης της γενοκτονίας των Ελλήνων της Μικράς Ασίας από το Τουρκικό Κράτος.

Άρθρο δεύτερο

Ο χαρακτήρας, το περιεχόμενο, ο φορέας και ο τρόπος οργάνωσης των εκδηλώσεων εθνικής μνήμης καθορίζονται με Προεδρικό Διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Πολιτισμού, ύστερα από γνώμη της Ομοσπονδίας Προσφυγικών Σωματείων Ελλάδος.

Άρθρο τρίτο

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 9 Οκτωβρίου 1998

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ, ΔΗΜ. ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ

Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Θεωρήθηκε και τέθηκε η Μεγάλη Σφραγίδα
του Κράτους.

Αθήνα, 9 Οκτωβρίου 1998

Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΕΥΑΓ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

3449

0100234 1310980002

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Αρ. Φύλλου 234
13 Οκτωβρίου 1998

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2845
Καθιέρωση της 14ης Σεπτεμβρίου ως ημέρας εθνικής
μνήμης της γενεαγωγής των Ελλήνων της Μικράς Α-
σίας από το Τουρκικό Κράτος.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
Εκδίδουμε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

Άρθρο πρώτο
Ορίζεται η 14η Σεπτεμβρίου κάθε έτους ως ημέρα εθνικής μνήμης της γενεαγωγής των Ελλήνων της Μικράς Ασίας από το Τουρκικό Κράτος.

Άρθρο δεύτερο
Ο χαρακτήρας, το περιεχόμενο, ο φορέας και ο τρόπος οργανώσεως των εθνικών εθνικής μνήμης καθιερώνονται με Πρωτοδικικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρωτοδική εντολή με Πρωτοδικάρι Εσωτερικών, Δημόσιας Διοικήσεως και Αιτών Υπουργικών Εφαρμογών, ύστερα από γνώμη της Ομοσπονδίας Προσφυγικών Σωματείων Ελλάδος.

Άρθρο τρίτο
Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Παραγγέλλομε τη δημοσίευσή του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 9 Οκτωβρίου 1998
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ
Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Θεωρήθηκε και τέθηκε η Μεγάλη Σφραγίδα του Κράτους.
Αθήνα, 9 Οκτωβρίου 1998
Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΕΥΑΓ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ

Αρ. Φύλλου 207
21 Σεπτεμβρίου 2001

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 304
Οργάνωση εκδηλώσεων μνήμης της 14ης Σεπτεμβρίου
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του άρθρου δευτέρου του Ν. 2645/1998 «Καθιέρωση της 14ης Σεπτεμβρίου, ως ημέρας εθνικής μνήμης της γενοκτονίας των Ελλήνων της Μικράς Ασίας από το Τουρκικό Κράτος», (Α' 234).

2. Τις διατάξεις του άρθρου 29Α του Ν. 1558/1985 «Κυβέρνηση και Κυβερνητικά Όργανα» (Α' 137) που προστέθηκε με το άρθρο 27 του Ν. 2081/1992 (Α' 154) και τροποποιήθηκε με την παρ. 2α του άρθρου 1 του Ν. 2469/1997 (Α' 38).

3. Την ΔΙΑΔΚ/Φ.1/2/11187/12.5.2000 κοινή απόφαση του Πρωθυπουργού και της Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης «Ανάθεση αρμοδιοτήτων, στους Υφυπουργούς Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης», Λεωνίδα Τζανή και Κωνσταντίνο Καϊσερλή (ΦΕΚ 630/Β/12.5.2000).

4. Την από 25.10.1998 γνώμη της Ομοσπονδίας Προσφυγικών Σωματείων Ελλάδος.

5. Το γεγονός ότι από τις διατάξεις του παρόντος διατάγματος δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού.

6. Την 521/2001 γνωμοδότηση του Συμβουλίου της Επικρατείας, μετά από πρόταση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Πολιτισμού, αποφασίζουμε:

Οι εκδηλώσεις μνήμης περιλαμβάνουν, τέλεση δοξολογιών, εκφώνηση ομιλιών, και κατάθεση στεφάνου στις έδρες των Νομών και Επαρχείων. Το πρόγραμμα των εκδηλώσεων, στις οποίες προσκαλούνται εκπρόσωποι των προσφυγικών σωματείων και οργανώσεων των γυναικών, καταρτίζεται με απόφαση του οικείου Νομάρχη.

Άρθρο 2

Αν η 14η Σεπτεμβρίου δεν συμπίπτει να είναι ημέρα Κυριακή, ο εορτασμός γίνεται την πρώτη Κυριακή μετά την 14η Σεπτεμβρίου.

Στον Υφυπουργό Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης αναθέτουμε τη δημοσίευση και εκτέλεση του παρόντος διατάγματος.

Αθήνα, 17 Σεπτεμβρίου 2001

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ,
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Κ. ΚΑΪΣΕΡΛΗΣ

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Κτὸ βιβλίον ποὺ κρατᾶτε στὰ χέρια σας ἀναδημοσιεύουμε κείμενον ποὺ συνέταξε ὁ Μητροπολίτης Ἐφέσου Χρυσόστομος, ποὺ ἔζησε τὸν διωγμὸ καὶ τὸν ξεριζωμὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐχοντας νωπὴ τὴν ἐμπειρία τῆς Καταστροφῆς συνέταξε μίαν Ἐκθεση στὴν ὁποία καταγράφη τα γεγονότα μὲ τίτλον:

«Οἱ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τελευταῖοι διωγμοὶ τῶν Τούρκων».

Ἡ Ἐκθεση δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸν «Χριστιανικὸν Ἡμερολόγιον 1925» (Ἐν Ἀθήναις Τύποις Φοῖνικος 1924) σελ. 107-122, δηλαδὴ τρία ἔτη ἀφ' ὅτου συνέβησαν τὰ γεγονότα. Σ' αὐτὴ ἐπισημαίνει ὅτι:

«Τὸ Κεμαλικὸν καθεστῶς ὡς σκοπὸν αὐτοῦ ἔταξε τὴν τελείαν ἐκρίζωσιν τῶν Χριστιανῶν ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους».

Ἡ ἀναδημοσίευσις τῆς Ἐκθεσεως κατατίθεται ὡς ὀφειλόμενον σέβας καὶ γέρας στοὺς μάρτυρες Πατέρες καὶ Ἀδελφούς μας.

Διατηρήσαμε τὴν μορφὴ τῆς γλώσσης στὴν ὁποία συντάχθηκε ἡ Ἐκθεση, ἐπειδὴ θεωρήσαμε, πρῶτον, ὅτι δὲν δυσκολεύεται ὁ ἀναγνώστης νὰ κατανοήσῃ τὰ γραφόμενα καὶ δεύτερον, διότι ὑπενθυμίζει τὴν παλαιότερη μορφὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, τὴν ὁποία δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε καὶ νὰ ἀγνοοῦμε, ἐπειδὴ ἔνεκα τῆς ἀγνοίας μας ἀποξενωνόμαστε ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ παρελθόν μας, ἀφοῦ σ' αὐτὴ τὴν μορφὴ ἔχει ἐκφρασθεῖ ὅλος ὁ πνευματικὸς βίος τῶν πατέρων μας.

Στὴν συνέχεια παραθέτουμε μερικὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα τοῦ συντάκτου τῆς Ἐκθέσεως, ἀπὸ τὰ ὁποία ἀποδεικνύεται ἡ ἐγκυρότητα τῶν πληροφοριῶν καὶ ἡ ἀξιοπιστία τῆς μαρτυρίας του.

Χρυσόστομος ὁ Β΄ ὁ Χατζησταύρου

Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
(14.2.1962-11.5.1967),
ἀπὸ Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου.

Κατὰ κόσμο Θεμιστοκλῆς, γεννήθηκε στὸ Ἰίδινο Μικρᾶς Ἀσίας τὸ 1880. Μετὰ τὶς ἐγκύκλιες σπουδὲς στὸ Πυθαγόρειο Γυμνάσιο Σάμου εἰσήχθη στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ Χάλκης, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπεφοίτησε ἀριστοῦχος τὸ 1902. Στὴν συνέχεια σπούδασε στὸ πανεπιστήμιο τῆς Λωζάννης. Ὅταν ἐπέστρεψε, χειροτονήθηκε σὲ διάκονον, ὑπηρετήσας ὡς ἀρχιδιάκονος τοῦ τότε μητροπολίτου Δράμας Χρυσοστόμου Καλαφάτη, τοῦ μετέπειτα ἔθνομάρτυρος μητροπολίτου Σμύρνης, συμμερισθεὶς τοὺς ἐθνικοὺς αὐτοῦ ἀγῶνες. Ἀκολουθήσας δὲ αὐτὸν στὴν Σμύρνη ἐκλέχθηκε καὶ χειροτονήθηκε τὸ 1910 σὲ ἡλικίαν 30 ἐτῶν ὡς βοηθὸς ἐπίσκοπος τοῦ μητροπολίτου Σμύρνης λαβὼν τὸν τίτλον τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης Ἐπισκοπῆς Τράλλεων.

Τὸ 1913 σὲ ἀνταμοιβὴ τῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος ὑπηρεσιῶν του προήχθη ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο σὲ μητροπολίτη Φιλαδελφείας. Ἔνεκα δὲ τῆς ἐθνικῆς δράσεώς του στὴν νέα θέση του καταδικάσθηκε ἀπὸ τὸν Τοῦρκο διοικητὴ Ῥαχμὲτ Βέη σὲ θάνατο. Ἡ ἐκτέλεση τῆς ποινῆς του ἀνεστάλη ἔνεκα παρεμβάσεως τῶν Προστατῶν Δυνάμεων. Τὸ 1919 μετατέθηκε στὴν Μητρόπολη Ἐφέσου, ὅπου διεξήγαγε νέους ἐθνικοὺς ἀγῶνες μέχρι τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς. Κατῶρθωσε νὰ διαφύγει τὴν τύχη τοῦ Σμύρνης Χρυσοστόμου, διασωθεὶς μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ Ἄγγλου ναυάρχου ἐπὶ ἀγγλικοῦ πλοίου.

Ἐλθὼν πρόσφυγας στὴν Ἀθήνα τὸ 1922, διορίσθηκε Ἀποκρισάριος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀναλαβὼν τὴν περίθαλψη τῶν ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας προσφύγων. Μετ' ὀλίγον ἐξελέγη μητροπολίτης Βεροίας καὶ Ναούσης καὶ μετὰ τετράμηνο ἀνατέθηκε σὲ αὐτὸν ἡ διαποίμανσις τῆς νεοσυσταθείσης τότε Μητροπόλεως Φιλίππων καὶ Νεαπόλεως (Καβάλας) (1924). Ταύτην, στὴν ὁποία ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1952 προστέθηκε καὶ ἡ νῆσος Θάσος, ἐποίμανε μέχρι τῆς ἐκλογῆς του σὲ ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν (14.2.1962). (Θ.Η.Ε. τ. 12, σελ. 422).

Στὴν συνέχεια παραθέτουμε καὶ ἓνα ἱστορικὸ διάγραμμα τῶν γεγονότων ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τῶν Νεοτούρκων (1909), ὁπότε ἄρχισε ὁ διωγμὸς τῶν Χριστιανῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μέχρι τὴν Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ (1922). Δεκατέσσερα χρόνια διώξεων, λεηλασιῶν, φυλακίσεων καὶ θανάτων.

ΓΕΝΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

- 1909.** Ἐκδηλώνεται ἡ ἐπανάσταση τῶν Νεοτούρκων. Ἐξαπολύονται ἄγριοι τοπικοὶ διωγμοὶ κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.
- 1910.** Ὁ ἀπὸ Μητροπολίτης Δράμας Χρυσόστομος Καλαφάτης ἐκλέγεται Μητροπολίτης Σμύρνης. Πραγματοποιεῖται συλλαλητήριο στὴ Σμύρνη ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας.
- 1911.** Διεξάγονται οἱ πρῶτες ἐπαφές καὶ συνεννοήσεις μεταξὺ τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν γιὰ τὴν στάση τους ἀπέναντι στὴν Τουρκία. Ὁ διάδοχος Κωνσταντῖνος διορίζεται γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ στρατεύματος.
- 1912.** Σχηματίζεται Παμβαλκανικὴ Συμμαχία ἐναντίον τῆς Τουρκίας. Ἐκδηλώνεται μεγάλη προκλητικότητα τῆς κυβερνήσεως τῶν Νεοτούρκων. Ἀποστέλλεται Συμμαχικὸ τελεσίγραφο σ' αὐτή. Τὸν Σεπτέμβριο κηρύσσεται ὁ Α' Βαλκανικὸς πόλεμος. Νίκες τῶν Ἑλλήνων στὸ Σαραντάπορο καὶ στὰ Γιαννιτσά. Καταλαμβάνεται ἡ Νότιος Μακεδονία καθὼς καὶ πόλεις τῆς Θράκης. Στὶς 26 Ὀκτωβρίου ἐλευθερώνεται ἡ Θεσσαλονίκη. Στὴ Μικρὰ Ἀσία ἐξαπολύονται μεγάλοι διωγμοί, ὀμότητες καὶ βαρβαρότητες τῶν Τούρκων ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων.
- 1913.** Καταλαμβάνονται τὰ Ἰωάννινα καὶ τὰ πλησίον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας νησιά. Ὑπογράφεται ἡ Συνθήκη τοῦ Λονδίνου. Τὸν Ἰούνιο κηρύσσεται ὁ Β' Βαλκανικὸς

πόλεμος. Ἡ Βουλγαρία ἐπιτίθεται κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Σερβίας. Νίκη τῆς Ἑλλάδος. Ὑπογράφεται ἡ Συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου. Ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία μέχρι τὸ Νέστο προσαρτᾶται στὴν Ἑλλάδα.

- 1914.** Ξεσποῦν μεγάλες ταραχὲς στὴ Μικρὰ Ἀσία. Γίνονται σφαγὲς στὴ Φώκαια. Διατάσσονται ἀλλεπάλληλες ἐξορίες, βασανισμοὶ καὶ θανατώσεις πολλῶν Ἑλλήνων. Ὁ Χρυσόστομος ἐξορίζεται στὴν Κωνσταντινούπολη. Ὅριζεται ἀντικαταστάτης του ὁ Μοσχονησίω ἀμβρόσιος. Προκύπτει τὸ Ἑπειρωτικὸ ζήτημα. Κηρύσσεται ὁ Α' Παγκόσμιος πόλεμος. Ἡ Τουρκία εἰσέρχεται στὸν πόλεμο στὸ πλευρὸ τῶν Κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν (Γερμανίας κ.λπ.).
- 1915.** Διεξάγονται διαπραγματεύσεις γιὰ τὴν συμμετοχὴ τῶν Ἑλλήνων στὸν πόλεμο. Προκύπτουν ἐσωτερικὲς πολιτικὲς ἀνωμαλίες στὴν Ἑλλάδα.
- 1916.** Οἱ Σύμμαχοι ἀποστέλλουν Διακοίνωση πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Βούλγαροι καταλαμβάνουν τὴν Καβάλα. Ἐντείνονται οἱ ἐσωτερικὲς πολιτικὲς ἀνωμαλίες στὴν Ἑλλάδα.
- 1917.** Κηρύσσεται γενικὴ ἐπιστράτευση στὴν Ἑλλάδα. Σχηματίζεται Κυβέρνηση ἀπὸ τὸν Ἑλ. Βενιζέλο. Διατάσσονται ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση τῆς Τουρκίας μεγάλοι ὁμαδικοὶ ἐκτοπισμοὶ τῶν Ἑλλήνων στὶς Κυδωνιὲς καὶ τὴν λοιπὴ Μικρὰ Ἀσία μὲ ἀνήκουστες βαρβαρότητες. Οἱ Τοῦρκοι στρέφονται μὲ σκληρότητα κατὰ τῶν Ἑλλήνων.

- 1918.** Ἡ Ἑλλάδα συμμετέχει στὸν κοινὸ Συμμαχικὸ ἀγῶνα πολεμῶντας μὲ 300.000 στρατιῶτες στὸ Μακεδονικὸ μέτωπο. Κηρύσσεται νέα ἐπιστράτευση. Μεγάλη νίκη τῶν Ἑλλήνων στὸ Σκρᾶ. Ὑπογράφεται ἡ ἀνακωχὴ τοῦ Μούδρου. Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς καὶ Στόλος εἰσέρχονται στὴν Κωνσταντινούπολη.
- 1919.** Οἱ λαϊκὲς μάζες τῶν Ἑλλήνων ἐξαθλιώνονται στὴν Τουρκία. Συγκροτεῖται μυστικὴ ὀργάνωση τουρκικῶν στρατιωτικῶν ὁμάδων. Τὰ Ἑλληνικὰ Στρατεύματα ἀποβιβάζονται στὴν Σμύρνη.
- 1920.** Ὑπογράφεται ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν (28 Ἰουλίου). Διοργανώνεται τὸ Κεμαλικὸ Κίνημα στὴν Τουρκία (ἐπαναστατικὴ κυβέρνησις – γενικὴ ἐπιστράτευσις – ἔνοπλη ἀντίστασις). Ξεσπᾶ γενικὴ πολιτικὴ κρίσις στὴν Ἑλλάδα. Ἀρχίζει ἡ πρώτη μεγάλη ἐπίθεσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ στὴν Μικρὰ Ἀσία.
- 1921.** Νίκες τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Καταλαμβάνονται Ἄφιον Καραχισάρ, Νίκαια, Κιουτάχεια, Δορύλαιο. Οἱ Τοῦρκοι ἐξαπολύουν σκληρὰ ἀντίποινα στὸν Πόντο. Διατάσσουν ὁμαδικὲς σφαγὲς καὶ ἐκτοπισμούς. Οἱ Σύμμαχοι ἀρχίζουν νὰ τηροῦν ἐχθρικὴ στάσις πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Διεξάγεται πεισματώδης μάχη στὸ Σαγγάριο. Ἀνακατατάσσονται τὰ ἐσωτερικὰ πολιτικὰ πράγματα στὴ Χώρα. Ἡ κατάστασις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐπιδεινώνεται (δυσκολίες στὸν ἀνεφοδιασμό, ἀνωμαλίες στὴ διοίκησις κ.ἄ.).
- 1922.** Καὶ πάλι ἐμφανίζονται μεγάλες δυσκολίες στὴν ἐσωτερικὴ πολιτικὴ ζωὴ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ἑλληνικὸς

Στρατὸς ἔξασθενεῖ στὸ ἔπακρο. Ἐξαπολύεται σφοδρὴ ἐπίθεση τῶν Κεμαλικῶν κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν Στρατευμάτων. Τὸ Ἑλληνικὸ μέτωπο διασπᾶται (13 Αὐγούστου). Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ὑποχωρεῖ. Ἀκολουθοῦν τρομερὲς σφαγὲς τῶν Ἑλλήνων καὶ καταστροφὲς τῶν ἑλληνικῶν περιουσιῶν. Ἡ Σμύρνη πυρπολεῖται. Ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος καὶ ἄλλοι Ἱεράρχες καὶ Ἱερεῖς βασανίζονται καὶ μαρτυροῦν. Οἱ πρόσφυγες συρρέουν ἀθρόως στὴν Ἑλλάδα.

1923. Ὑπογράφεται ἡ Ἑλληνοτουρκικὴ Σύμβαση τῆς Λωζάνης γιὰ τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν (30 Ἰανουαρίου). Παγιώνονται οἱ συνέπειες τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς.

ΑΡΧΙΜ. ΕΥΓ. ΚΩΣΤΑΡΙΔΟΥ
ΛΥΚΕΙΑΡΧΟΥ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤ. ΙΕΡΟΚΗΡΤΟΣ

ΧΑΡΙΑ Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΑΝΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

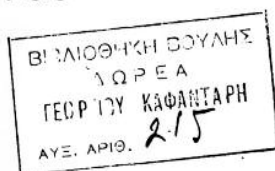
ΓΕΩΡΓ. Σ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ
ΤΑΓΜΑΤΑΡΧΟΥ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

1925

ΕΤΟΣ Α΄

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΟΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΙ ΔΙΩΓΜΟΙ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

† τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου
Χρυσοστόμου

Τὸ Κεμαλικὸν κίνημα, τοῦ ὁποίου πρωτεργάται ὑπῆρξαν τὰ μᾶλλον φανατικὰ καὶ βάρβαρα στοιχεῖα τοῦ Τουρκοῦ κράτους, εὐθὺς ἅμα τῇ ἐμφανίσει αὐτοῦ, κηρύξαν ἀπηνῆ διωγμὸν κατὰ παντὸς Χριστιανικοῦ, ὑπερέβαλεν εἰς ἀγριότητα τὴν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως Τουρκικὴν κατὰ τῶν Χριστιανῶν πολιτικὴν.

Ἐνῶ δηλαδὴ κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας, καθ' οὓς ἐκυριάρχησεν ἡ Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας, παρ' ὅλον τὸν μετὰ φανατισμοῦ κατὰ τῶν Χριστιανῶν πόλεμον καὶ τὰς συχνάς κατὰ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ πιέσεις καὶ πολλάκις τοὺς φόνους αὐτῶν, τὸ Χριστιανικὸν στοιχεῖον ἀπήλαυε ποιῆς τινος προστασίας καὶ τὰ λεγόμενα προνόμια τῶν Χριστιανῶν ἐξησφάλιζόν πως τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῶν θρησκευτικῶν τῶν καθηκόντων καὶ καθίστατο οὕτω δυνατὴ ἡ διατήρησις καὶ ἡ πνευματικὴ ἔτι πρόοδος καὶ ἡ ἐν τῷ πολιτισμῷ ἀνάπτυξις αὐτῶν, τὸ Κεμαλικὸν καθεστῶς ἀνατρέψαν βιαίως τὴν ἐπὶ μακραίωνος ἱστορίας καὶ ἐπὶ ἐπισήμων πράξεων καὶ

συνθηκῶν βασιζομένην ταύτην τάξιν τῶν θρησκευτικῶν ἐν Τουρκία πραγμάτων, ὡς σκοπὸν αὐτοῦ ἔταξε τὴν τελείαν ἐκρίζωσιν τῶν Χριστιανῶν ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ κράτους.

Πλὴν τῆς σατανικῆς αὐτοῦ ἐφευρέσεως νὰ ἀνακηρύξη τοὺς τουρκοφώνους Χριστιανοὺς ὡς ἐκχριστιανισθέντας Τούρκους, ἵνα ἀπολύτως καὶ ἀνενοχλήτως ἀφανίσῃ αὐτούς, χωρὶς νὰ δεσμεύηται ἐκ τῶν προτέρων προστατευτικῶν δι' αὐτοὺς νόμων, ἐπεδόθη καὶ εἰς σφαγὰς κατ' αὐτῶν, ἐπωφελοῦμενον τοῦ ἀποκλεισμοῦ, ὃν μετὰ πάσης αὐστηρότητος ἐτήρει, ἵνα μὴ ὁ ἔξω κόσμος μανθάνῃ τὰ διαπραττόμενα.

Καὶ τί μὲν ὑπέστησαν ἐν τῇ Κεμαλοκρατουμένη Μικρᾷ Ἀσίᾳ οἱ Χριστιανοί, ἐκτοπισθέντες, ληστευθέντες, ἀτιμασθέντες, σφαγέντες εἶνε σχεδὸν γνωστὰ τοῖς πάσιν. Εἶνε ὅμως εἰσέτι ἄγνωστα ἐπακριβῶς τὰ κατὰ τοῦ κλήρου διενεργηθέντα καὶ μόνον γνωρίζομεν ὅτι ἐλάχιστοι κληρικοί, περὶ ὧν ἐγνώριζον καλῶς ὅτι δὲν εἶχον ἀνεπτυγμένην τὴν ἱερατικὴν καὶ τὴν χριστιανικὴν συνείδησιν, διασώζονται.

Γνωρίζομεν ὅτι Μητροπολίται καὶ ἐπίσκοποι ὡς ὁ Ἰωαννοῦ Προκόπιος, ὁ Ζήλων Εὐθύμιος, ὁ Σεβαστείας Γερβάσιος, ὁ Πατάρων Μελέτιος, ὁ Ῥοδουπόλεως Κύριλλος, ὁ πρῶην Ῥοδουπόλεως Λεόντιος, οἱ ἀρχιμανδρῖται Ματθίας ἀρχιερ. ἐπίτροπος ἐν Ναζλῆ, Χρυσόστομος ἀρχιερ. ἐπίτροπος ἐν Δενιζλῆ, Λεόντιος ἀρχιερ. ἐπίτροπος ἐν Μυλάσσοις, οἱ ἀρχιδιάκονοι Ἰωακείμ Γούναρης, Ξενοφῶν Ῥαπτάκης, ὁ ἱερὸς κληρὸς ἐν γένει τῶν ἐπαρχιῶν Ἀνέων, Ἡλιοπούλεως, Πισιδίας, Ἰκονίου, Καισαρείας, Νεοκαισαρείας, Χαλδείας, Τραπεζοῦντος, Κολωνίας καὶ τῶν λοιπῶν Κεμαλοκρατουμένων ἐπαρχιῶν ἄλλοι μὲν ἐφονεύθησαν, βασανισθέντες ἀγρίως, ἄλλοι δὲ ἀπομακρυνθέντες βιαίως ἐκ τῶν πομινίων τῶν ἀπέθανον ἐν ταῖς φυλακαῖς καὶ τῇ ἔξορίᾳ καὶ ἄλλοι βα-

σανίζονται εισέτι ἐξόριστοι εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς, στερούμενοι περιθάλψεως καὶ βοηθείας.

Τὰς τοιαύτας κατὰ τοῦ κλήρου βαρβάρους καὶ ἀπανθρώπους πράξεις συνεχίζων καὶ ὁ εἰς Σμύρνην εἰσελάσας Κεμαλικὸς στρατός, ἔχων πρὸς τοῦτο συνεργοὺς ὁμοφρονούντας πολίτας, ἀπὸ πολλοῦ μυστικῶς πρὸς τοῦτο ὀργανωθέντας, πρὶν ἢ ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐν Σμύρνη καὶ τῆς ἐν αὐτῇ τάξεως, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ κατὰ τοῦ ἱεροῦ χριστιανικοῦ κλήρου. Πλὴν τοῦ ἐν Σμύρνη ὑπάρχοντος κλήρου, λόγῳ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκκενώσεως τῆς ἐνδοχώρας, εἶχε καταφύγει ἅπας ὁ ἰ. κληρος τῶν ἐπαρχιῶν Ἐφέσου, Φιλαδελφείας, καὶ Ἑλιουπόλεως, ἀνερχόμενοι εἰς 252 ἱερεῖς καὶ ἱεροδιακόνους καὶ εἰς δύο Μητροπολίτας Ἐφέσου καὶ Σμύρνης.

Πάντες οὗτοι ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐπίσης εἰς Σμύρνην συγκεντρωθέντων ποιμνίων των, κατεγίνοντο πρὸς περίθαλψιν τῆς δυστυχίας αὐτῶν, καταφυγόντων εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἐν ἐλλεινῇ καταστάσει.

Ὁ πρῶτος ἅμα τῇ καταλήψει διορισθεῖς Κεμαλικὸς φρουραρχος συνταγματάρχης Σαλιχ Ζεκῆ διέσπειρε τὰ ὄργανα αὐτοῦ, ὀλίγους στρατιώτας καὶ πλείστους πολίτας, μυστικῶς ἀπὸ πολλῶν ἡμερῶν ἐπὶ τούτῳ ὀργανωθέντας, ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς διώκται καὶ φονεῖς τῶν Χριστιανῶν καὶ διαρπάξωσι τὰς περιουσίας αὐτῶν καὶ εἰσελάσαντες οὗτοι εἰς τὰς ἀποκέντρους κατὰ πρῶτον συνοικίας καὶ τὰ περὶχωρα καὶ προάστια πλὴν τῶν ἄλλων κακουρημάτων, ἅτινα διέπραξαν καὶ περὶ ὧν λεπτομερῶς ἀναφέρει ἡ παρούσα ἔκθεσις, συστηματικῶς κατεδίωξαν καὶ τὸν κλῆρον.

Καὶ πρῶτον μὲν, ἀποσπῶντες αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν προσφυγικῶν καταυλισμῶν, ἐξηυτέλιζον καὶ ἀνηλεῶς ἐβασάνιζον ὑπ' αὐτὰ τὰ ὄμματα τῶν ὀλοφυρομένων Χριστιανῶν, ὡς συνέβη ἐν Σεϊδίκιοι, Κουκλουτζᾶ, Βαῖρακλῆ, ἀγία Τριάδι, Κορδελιῶ, Παπᾶ Σκάλα, Τομάζω, Καρατασίω, Καραντίνα, Γκιόζ-Τεπέ, Κοκάργιαλη, Τρία Πηγάδια, ἀγίω Βουκόλω, ἀγίω Κωνσταντίνω, ἀγία Ἄννη, Λυγαριᾶ, Μερσινλῆ, Δαραγάτς κ.λπ., εἶτα δὲ ἀπήγαγον ὄσους ἐξ αὐτῶν ἠδυνήθησαν εἰς τὰς φυλακάς, ὡς τὸν ἄρχιμ. Θεόφιλον Πετσομᾶνον ἄρχιερ. ἐπίτροπον Θεῖρων, τὸν ἄρχιμ. Διονύσιον Χαρβαλιᾶν ἄρχιερ. ἐπίτροπον Σιβρισαρίου, τὸν ἱεροδιάκονον Κωνστάντιον Βρεκούσην, τὸν ἄρχιμ. Ἄνθιμον Τσακιράκην ἄρχιερ. ἐπίτροπον Μαγνησίας, τὸν παπᾶ Ἐμμανουὴλ ἐφημέριον Τζιμόβαση, καὶ ἄλλους πολλούς, καὶ ἐκεῖ κρατήσαντες αὐτοὺς ἐβασάνιζον ἐπὶ διαφόροις προφάσεσι, ἃς ἐδημιούργουν σμῆνη ψευδομαρτύρων, παρακολουθούντων ἐκάστην ὁμάδα κακούργων.

Οὕτω δὲ γέροντες σεβάσμιοι, ἀνεπίληπτοι τοῦ ὑψίστου λειτουργοί, ἀφοῦ ἀνηλεῶς ἐδάρησαν, εἶδον νὰ ἀποσπῶνται βιαίως αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ γενείου των, καὶ ἐν

τοιαύτη καταστάσει ῥιπτόμενοι εἰς τὰς φυλακὰς πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθησαν, καὶ ἄλλοι ἠτιμάσθησαν, ὡς ὁ ἱεροδιάκονος Κωνστάντιος Βρεκούσης, οἱ ἄρχιμ. Θεόφιλος Πετσομᾶνος καὶ Ἄνθιμος Τσακιράκης κ.λπ.

Ἡ τοιαύτη κακοῦργος πρὸς τὸν κληρον συμπεριφορὰ ἔλαβε τὴν τρομερωτέραν αὐτῆς ἔντασιν μετὰ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Σμύρνης Χρυσοστόμου, συμβάντα ὑπὸ τὰς ἐξῆς συνθήκας:

Τὴν 2αν μ.μ. ὥραν τοῦ αὐτοῦ Σαββάτου (27 Αὐγούστου 1922) μετεκαλέσατο αὐτὸν δι' ἀστυνόμου ὁ εἰρημένος Φρούραρχος Σαλιχ Ζεκὴ εἰς τὸ Φρουραρχεῖον, προσωρινῶς ἐγκατεστημένον ἐντὸς τοῦ Διοικητικοῦ Μεγάρου.

Ἵνα τηρήσῃ οὗτος τὰ προσχήματα καὶ ἀπατήσῃ αὐτὸν καὶ τοὺς λοιποὺς κληρικούς, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη, ἐδέχθη αὐτὸν φιλοφρόνως καὶ τῷ ἀνέθηκε τὴν ἐντολὴν νὰ καθιστάσῃ δι' ἐγκυκλίου τὸ ποίμνιόν του, ὑποσχεθεὶς ὅτι ἡ παρουσία αὐτοῦ καὶ τοῦ Κεμαλικοῦ στρατοῦ ἦτο ἀσφαλὴς ἐγγύησις διὰ πάντας. Ἐπανακάμψας εἰς τὴν Μητρόπολιν του ὁ ἀείμνηστος ἐξετέλεσε τὴν ληφθεῖσαν διαταγὴν, ἥτις τοιχοκολληθεῖσα εἰς τὰ κεντρικώτερα σημεῖα τῆς πόλεως, παρ' ὀλίγων ἀνεγνώσθη, διότι οὐδεὶς ἐτόλμα λόγῳ τῶν πυκνῶν φόνων καὶ τῶν ἀδιαλείπτων πυροβολισμῶν νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς ἐν ἧ εἶχε καταφύγει οἰκίας.

Τὴν ὀγδόην ὅμως ἔσπερινὴν ὥραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας καλεῖται καὶ πάλιν παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἀστυνόμου Σελαχεδιν ὀνόματι μετὰ δύο προκρίτων τῶν ἀοιδίμων Νικολ. Τσουρουκτσόγλου καὶ Δ. Κλιμάνογλου καὶ δι' αὐτοκινήτου φρουρουμένου ὑπὸ δύο λογχοφόρων ἰππέων, προσάγεται πρὸ τοῦ μόλις πρὸ ὥρας ἀφιχθέντος Νουρεδδίν Πασᾶ.

Ἐνῶ δὲ ὁ ἀείμνηστος ἀπεπειράθη νὰ ἐκφράσῃ αὐτῷ συγχαρητήρια, ὁ Πασᾶς ἀνέκοψε τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ εἶπεν, ὅτι ἐκάλεσεν αὐτόν, ἵνα ἐκτελέσῃ τὴν πρὸ καιροῦ κατ' αὐτοῦ ληφθεῖσαν ἀπόφασιν τοῦ ἐν Ἀγκύρα Δικαστηρίου ἀνεξαρτησίας, ἀφήρесе τὸ καλυμμαύχιον αὐτοῦ καὶ διέταξε δύο ἀστυνόμους νὰ παραδώσωσιν αὐτόν καὶ τοὺς ἐξονομασθέντας προκρίτους εἰς τὸν πρὸ τοῦ Διοικητηρίου ἐπὶ τούτῳ κληθέντα καὶ συνηθροισμένον ὄχλον, πρὸς ὃν ὁ Πασᾶς ἀπὸ τοῦ ἐξώστου εἶπεν, ὅτι παραδίδει αὐτόν εἰς τὴν δικαίαν αὐτῶν κρίσιν, ἵνα ἂν μὲν φρονῇ ὅτι ἔπραξέ τι καλὸν νὰ προσενεχθῇ καλῶς πρὸς αὐτόν, ἂν δέ τι κακὸν ἔπραξε νὰ τιμωρήσῃ αὐτόν πρεπόντως.

Ὁ μαινόμενος ὄχλος παρέλαβεν αὐτόν καὶ ὠδήγησε διὰ συνοικιῶν ἀποκλειστικῶς Τουρκικῶν, ἵνα ἀποφύγῃ τῶν Εὐρωπαϊῶν τὰ ὄμματα, δέρων καὶ ἐμπτύων καὶ τίλλων τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ γενείου αὐτοῦ, μέχρι τῆς θέσεως δύο Τσεσμέδων ὅπου καὶ διεμέλισεν αὐτόν, καὶ εἶτα τὰ μέλη αὐτοῦ καὶ τὴν ποιμαντορικὴν ῥάβδον περιέφερον ἀνὰ τὰς Τουρκικὰς συνοικίας βλασφημῶν καὶ ὑβρίζων καὶ διακηρύττων τὸν θρησκευτικὸν αὐτοῦ θρίαμβον.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Νουρεδδίν Πασᾶς ἐστήριξε τὴν τοιαύτην τιμωρίαν εἰς τὴν δῆθεν ἐτυμηγορίαν τοῦ λαοῦ, εὐκαιρον εἶναι νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι τὸν οὕτω μαρτυρικῶς τελευτήσαντα Μητροπολίτην δὲν βαρύνει καμμία κατηγορία ὅτι κακῶς προ-

σηνέχθη πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους, ἀλλὰ τοῦναντίον ἐν παντὶ καὶ πάντοτε ὑπεστήριξεν αὐτούς, ὡς ἀνωμολόγησαν καὶ πολλοὶ ἀνταποκριταὶ Εὐρωπαϊκῶν φύλλων, ἐξ ὧν δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν τοὺς κ.κ. Traglia καὶ Répé Ruaux καὶ λοιπούς. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Σεβασ. Ἀρχιεπίσκοπος Καντερβουρίας γράφων πρὸς τὸν ἀείμνηστον τοῦτον Ἱεράρχην, συνέχαιρε διὰ τὴν πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους Χριστιανοπρεπῆ πολιτείαν αὐτοῦ, ὡς τοῦτο ἔπραξε καὶ ὁ Γάλλος καθολικὸς ποιητὴς κ. Royat.

Κατὰ τὴν 2αν Μαΐου 1919, ἡμέραν τῆς εἰς Σμύρνην ἀποβάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, κατέστη ὁ ἀείμνηστος ἀληθῆς πατήρ καὶ προστάτης τῶν Μουσουλμάνων. Κατὰ χιλιάδας ἐξέδιδε πιστοποιητικὰ καλῆς διαγωγῆς πρὸς τοὺς κατακλύζοντας τὴν Μητροπόλιν του Μουσουλμάνους καὶ πολλοὺς ἐφιλοξένησεν ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας, διότι ἐφοβοῦντο μὴ συλληφθῶσιν, ἐπειδὴ ἦσαν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔνοχοι τῆς κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ διενεργηθείσης ἐπιθέσεως. Αὐτὸν δὲ τὸν Μουφτὴν Σμύρνης Ῥαχμεττουλάχ ἰδιαίτερος περιεποιήθη καὶ παρουσιάσας πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Κατοχῆς ἐπέτυχε δι' αὐτόν, καίτοι ἦτον ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος, (ὡς ἄλλως τε ἐφάνη καὶ τώρα ἅμα τῇ κατοχῇ τῆς Σμύρνης ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ, ὁπότε διὰ προκηρύξεως ἐπισήμου, δημοσιευθείσης καὶ ἐν τῇ Levant, ἀνεγνωρίσθησαν αἱ ὑπηρεσίαι του πρὸς τὸ Κεμαλικὸν κίνημα καὶ ἐξεφράσθη ἡ εὐαρέσκεια αὐτοῦ τοῦ Κεμάλ), ἐπέτυχε τὴν ἄμεσον αὐτοῦ ἀμνήστευσιν καὶ τὴν παροχὴν πρὸς αὐτὸν φρουρᾶς Ἑλλήνων στρατιωτῶν, οἵτινες ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐφρούρουν πρὸ τῆς οἰκίας του.

Ὅτι δὲ ὡς τοιοῦτον, προστάτην δηλ. τῶν Μουσουλμάνων, ἀνεγνωρίζον αὐτὸν πάντες, κατεδείχθη ὀλίγας ἡμέρας

πρὸ τῆς Τουρκικῆς κατοχῆς, ὁπότε συνεδριάσας ἐπανειλημμένως μετὰ τοῦ εἰρημένου Μουφτῆ καὶ τῶν Τούρκων προκρίτων, ἔλαβε τῇ παρακλήσει αὐτῶν ὅλα τὰ μέτρα πρὸς προστασίαν τῶν Τούρκων καὶ ἐπέτυχε νὰ βασιλεύσῃ πλήρης τάξις καὶ ἡσυχία, καθ' ὃν χρόνον χιλιάδες ὑποχωρούντων στρατιωτῶν διήλθον διὰ τῆς Σμύρνης. Ἐγκύκλιος δὲ αὐτοῦ καὶ τῶν λοιπῶν θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν, δημοσιευθεῖσα κατὰ τὰς τραγικὰς ταύτας ἡμέρας, μαρτυρεῖ τρανῶς τὸ γεγονός τοῦτο.

Ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλον τὸ τριετὲς διάστημα τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς ὅτε ὁ εἰρημένος Μητροπολίτης καὶ ὁ Μητροπολίτης Ἐφέσου καὶ οἱ λοιποὶ Μητροπολίται ἦσαν οἱ φυσικοὶ, οὕτως εἰπεῖν, συνήγοροι καὶ προστάται τῶν Μουσουλμάνων, μετὰ τῶν θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν τῶν ὁποίων εὐρίσκοντο εἰς διαρκεῖς συνεννοήσεις καὶ συνεργασίαν. Εἶν' ἄφθονα καὶ πασίγνωστα τὰ παραδείγματα ἀναστολῆς ποινῶν Μουσουλμάνων, καταδικασθέντων ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν στρατοδικείων καὶ ἀποφυλακισθέντων χάρις εἰς τὴν ἐνεργὸν ἐπέμβασιν τῶν Μητροπολιτῶν.

Ἡ δὲ τοιαύτη προστασία ἔφθασεν εἰς τοιοῦτο σημεῖον ὥστε οἱ Χριστιανοὶ παρεπονοῦντο, διότι ἡμνηστεύοντο ἀποδεδειγμένοι κακοῦργοι ἢ μετεκαλοῦντο ἐκ τῆς ἐξορίας ὑποπτοι συνεννοήσεως μετὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ μὴ ἀναφέρωμεν ἐξαιρετικῶς ὅτι ὁ Μητροπολίτης Ἐφέσου Χρυσόστομος, ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τῆς Μητροπόλεως Ἀϊδινίου μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως, ἣ ὁποία ὡς γνωστὸν συνέβη τὴν 17ην Ἰουνίου 1919, καθ' ἣν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν ἄνω τῶν δύο χιλιάδων γυναικοπαίδων καὶ ἀπετεφρώθησαν ὁλόκληροι αἱ χριστιανικαὶ συνοικίαι τοῦ Ἀϊδινίου καὶ τῶν πέριξ κωμοπόλεων καὶ χωριῶν, τόσον ἐπέδρασεν ἐπὶ τῶν δικαίως ὡς ἐκ

τῶν κακουργημάτων τούτων ἐξημμένων Χριστιανῶν, ὥστε οὐδὲν ἐσημειώθη παράδειγμα αὐτοδικίας κατὰ τῶν ἐνόχων τῆς συμφορᾶς, καίτοι πολλοὶ τούτων ἐλευθέρως περιεφέροντο ἐντὸς τῆς πόλεως.

Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ δι' ἀπεσταλμένων Μουσουλμάνων ἐκάλεσεν ὁ εἰρημένος Μητροπολίτης τοὺς εἰς τὴν τότε Ἰταλοκρατουμένην ζώνην καταφυγόντας Τούρκους κατοίκους Ἀϊδινίου ἵνα ἐπιστρέψωσιν, ὑπισχνούμενος καὶ ἐγγύμενος τὴν ἀσφάλειαν αὐτῶν¹.

Καὶ τὴν παραμονὴν δὲ τῆς εἰσελάσεως εἰς Σμύρνην τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ ἔτυχον ἀμνηστείας οἱ ἐν ταῖς φυλακαῖς τῶν Ἀθηνῶν κρατούμενοι καὶ εἰς ὀκταετῆ δεσμὰ καταδικασθέντες Τούρκοι πρόκριτοι Μαγνησίας, οἱ Ῥιζᾶ Μπέης φαρμακοποιός, Ἀλᾶ Σεχερλῆ Φαχρῆ βέης, Ἀσῆμ Χότζας, κτηνίατρος Χουσαμεδδίν, Φαστῆ Ῥιζᾶ, Τσακάλ Ζαδὲ Χαφουζ καὶ δύο Μουσουλμανίδες, οἵτινες καὶ ἐπέστρεψαν ἤδη εἰς τὰς ἐστίας των χάρις εἰς τὴν ἐνεργὸν ἐπέμβασιν παρὰ τῷ Ὑπάτῳ ἀρμοστῇ τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου κ. Χρυσοστόμου. Ἴνα δὲ ἐπὶ πλεόν καταδειχθῶσι τὰ φιλόανθρωπα πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους αἰσθήματα τῶν πνευματικῶν ἀρχηγῶν τῶν Χριστιανῶν, ἀναφέρομεν ὅτι ἐν τῷ Ἀϊδινίῳ μὲν χάρις εἰς τὰς φιλόανθρώπους ἐνεργείας τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου κ. Χρυσοστόμου ἐπὶ ὀλόκληρον ἔτος παρείχετο συσσίτιον πρὸς

1. Ἄν οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν δὲν ἐπέισθησαν καὶ ἐπαλιννόστησαν, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰς ἐνεργείας αὐτῶν τούτων τῶν Κεμαλικῶν, οἵτινες ὡς ἐκ περισσοῦ ἐθανάτωσαν τοὺς ἀπεσταλμένους τούτους. Ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ ἐφησυχάζων Μουτεσαρίφης Ἀρῆφ βέης, ὁ γραμματεὺς τοῦ τάγματος χωροφυλακῆς ταγματάρχης Σελῆμ βέης καὶ τις γέρον πρῶκριτος ἐξ οἴκου πρὸς τοὺς συμπολίτας του ἀναλαβὼν τὴν ἐπικίνδυνον ταύτην ἀποστολήν (ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΤΟΥ 1925).

πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς Μουσουλμάνους ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως, ἐκ δὲ τῶν κατὰ καιροὺς εἰς τοὺς Μητροπολίτας παραδιδομένων φορεμάτων καὶ διαφόρων ἄλλων βοηθημάτων εἰς εἶδη καὶ χρήματα, μέγα μέρος ἐδίδετο εἰς πτωχοὺς Μουσουλμάνους, ὡς ἐμφαίνεται ἐν ταῖς λογοδοσίαις, αἵτινες θὰ περισώζονται πάντως εἰς τὰ ἀρχεῖα τῶν οἰκειῶν Σωματείων. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Φιλαδελφείας ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ Οὐσὰκ ὁ Μητροπολίτης Ἐφέσου τότε Μητροπολίτης Φιλαδελφείας, διοργανώσας εἰδικὴν ὑπηρεσίαν ἐκ Μουσουλμάνων, διεφύλαξε πάντα τὰ ὑπάρχοντα τῶν ἐκ φόβου ἐγκαταλειψάντων τὰς πόλεις ταύτας Μουσουλμάνων καὶ παρέδωκεν εἴτα ταῦτα εἰς αὐτούς, ἐπανακάμψαντας τῇ συστάσει καὶ προτροπῇ καὶ ἐγγυήσει αὐτοῦ.

Ἵνα δὲ μὴ μακρογορῶμεν, θ' ἀναφέρωμεν μόνον τὸ συγκινητικώτατον παράδειγμα τοῦ Ἀρχιδιακόνου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Σμύρνης κ. Βασιλείου Παπαδοπούλου, ὅστις ἐπὶ τρία συναπτὰ ἔτη ἐξ ἰδίων δαπανῶν, διετήρησεν ἐν Σμύρνη τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀποστράτου Τούρκου Συνταγματάρχου τοῦ ἰππικοῦ Τεφῆκ βέη, στρατοδίκου ἐν Σμύρνη κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, ὅστις συχνάκις προσερχόμενος εἰς τὴν Μητρόπολιν ἐξέφραζεν ἐνώπιον πάντων τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ.

Τὸ δ' αὐτὸ ἐπὶ ὀλόκληρον ἔτος ἔπραξε καὶ ὁ Μητροπολίτης Ἐφέσου διὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ φοβεροῦ ἐν Ναζλῆ καὶ Δεμιζλῆ διώκτου τῶν Χριστιανῶν Χαμδῆ βέη. Ἀλλὰ πρὸς τούτοις δὲν δύνανται νὰ ἀρνηθῶσι οἱ Τοῦρκοι κάτοικοι Κορδελιοῦ ὅτι τὴν νύκτα τῆς Παρασκευῆς 26 Αὐγούστου 1922, ὅ,τε Μητροπολίτης Ἐφέσου καὶ τὸ προσωπικὸν τῆς Μητροπόλεώς του διοργανώσαντες πολιτοφυλακὴν ἐκ

Χριστιανῶν καὶ Τούρκων, διέσωσαν τὴν Τουρκικὴν συνοικίαν Κορδελιοῦ, ἀπειληθεῖσαν διὰ πυρπολήσεως ὑπὸ συμμορίας ἀτάκτων Κιρκασίων καὶ Ἀρμενίων.

Πλὴν δὲ τούτων καὶ μετὰ τὴν φοβερὰν τῆς Σμύρνης τραγωδίαν, καταφυγὼν εἰς Ἀθήνας ὁ Μητροπολίτης Ἐφέσου κ. Χρυσόστομος, τόσον ἀμνησικακῶς καὶ χριστιανοπρεπῶς προσηγάθη πρὸς τοὺς ἐκεῖ ὑπὸ κράτησιν εὐρισκομένους Μουσουλμάνους, ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας ὀρωμένους, ὥστε πᾶσαν παρέσχε πρὸς αὐτοὺς προστασίαν καὶ κατώρθωσε διὰ τρεῖς ἔξ αὐτῶν τοὺς ἐκ Φιλαδελφείας Γκαλιπ βέην, Μουστᾶ βέην καὶ Ἐμὶν ἐφένδην, νὰ τοῖς δοθῇ ἄδεια ἐπανόδου εἰς τὴν πατρίδα των.

Ἀλλὰ τὰ ἀνωτέρω καὶ σωρείαν ἄλλων πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους εὐεργεσιῶν τῶν Μητροπολιτῶν καὶ τοῦ κλήρου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὰς ὁποίας εἶνε μακρὸν καὶ ἐργῶδες νὰ ἀναφέρωμεν, ἐλησμόνησεν ἐν τῇ μέθῃ τῆς νίκης καὶ τοῦ ἐν-

θουσιασμοῦ ὁ Τουρκικὸς λαὸς καὶ ὁ Κεμαλικὸς στρατός. Καὶ οὕτως ἐξηκολούθησε καὶ τὰς ἐφεξῆς ἡμέρας μέχρι τῆς πυρπολήσεως τῆς Σμύρνης νὰ ἐξαντλῇ ὅλην τὴν ἀγριότητά του κατὰ τῶν ἀτυχῶν κληρικῶν.

Ἰδίως φρικώδη ὑπέστησαν μαρτύρια ἐν Βουτζᾶ δύο ἐκ τῶν περιφανεστέρων κληρικῶν, ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος ἀρχιμ. Ἰάκωβος Ἀρχατζικάκης, ὃν οἱ Τοῦρκοι προσέδεσαν ἐπὶ στασιδίου τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου καὶ καρφώσαντες διὰ λεπτῶν ἥλων ἐπὶ τοῦ μετώπου του ἡμισέληνον ἐκ λευκοσιδήρου, ἀφῆκαν καὶ ἀπέθανεν ἐκ τῶν φρικτῶν ἀληθόνων, καὶ ὁ προϋστάμενος τῆς κάτω Συνοικίας ἀρχιμ. Ἀθανάσιος Νικολόπουλος, ὃν ἐπετάλωσαν εἰς τοὺς πόδας καὶ τὸ στήθος. Ἀξιωματικὸς δέ τις ἐπενόησεν ἄλλου εἴδους βασανιστήρια κατὰ τοῦ προϋσταμένου Ἁγίας Τριάδος οἰκονόμου Μιχαὴλ Κυριακοπούλου, ὃν ἀπογυμνώσας τελείως προσέδεσεν ἀπὸ τοῦ λαμοῦ διὰ σχοινίου εἰς τὴν οὐρὰν τοῦ ἵππου του καὶ καλπάζων ἔσυρεν πρὸς τὸ Κορδελιό. Ἀμερικανὸς ναύτης ἐκ τῶν φρουρῶν τὴν ἀποθήκην τῶν πετρελαίων τῆς Standard Oil Cy τοσοῦτον ἐξωργίσθη ὥστε ἐπυροβόλησε καὶ ἐφόνευσε τὸν ἀξιωματικόν, καὶ ἀπαλλάξας τὸν ἀτυχῆ ἱερέα ἐπεβίβασεν ἐπὶ ἀμερικανικοῦ πλοίου καὶ ἔστειλεν αὐτὸν εἰς Ἀθήνας.

Ὁ Μητροπολίτης Ἐφέσου Χρυσόστομος κατὰ τὴν νύκτα τῆς πυρκαϊᾶς (31 Αὐγούστου 1922) συλληφθεὶς ἐπὶ τῆς προκυμαίας καὶ προφυλακισθεὶς, κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ καὶ διασωθῆ ἐπὶ ἀγγλικοῦ πλοίου, ἀφοῦ ἐδωροδόκησε τὸν φρουρῶντα αὐτὸν ἀξιωματικόν, ἀφαιρέσαντα παρ' αὐτοῦ καὶ τὸ ὥρολόγιόν του.

Τόση δὲ ἦτο ἡ κατ' αὐτοῦ μανία τῶν διωκτῶν, ὥστε ἐπειδὴ δὲν κατώρθωσαν νὰ συλλάβωσιν αὐτόν, ἐφυλάκισαν τὸν

πρωτοσύγκελλόν του κ. Κύριλλον Ψύλλαν καὶ τὸν γραμματέα του κ. Ἐμμ. Φαρλέκαν, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος διὰ δόλου κατώρθωσε νὰ διαφύγη, ὁ δὲ δεύτερος, ἐπὶ δίμηνον ἐν τῇ φυλακῇ κρατηθεὶς καὶ εἰς πλεῖστα ὑποβληθεὶς βασανιστήρια ἀπηλλάγη ἀποδείξας ὅτι οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μετὰ τοῦ καταζητουμένου.

Ἐν γένει δὲ οὐδεὶς κληρικὸς περιπίπτων εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων εὔρισκεν ἔλεος. Διὰ τοῦτο ἐξ αὐτῶν ἠναγκάσθησαν πολλοὶ νὰ κείρωσι τὴν κόμην καὶ τὸ γένειον καὶ περιβληθῶσι λαϊκὴν ἐνδυμασίαν, ἐξ ὧν ἀναφέρομεν τοὺς οἰκονόμον Χρηστον Ἰωαννίδην ἐφημ. Λυγαριάς, ἀρχιμ. Σταῦρον Βαφειάδην ἀρχιερ. ἐπίτροπον Κοκάργιαλη, ἀρχιμ. Λεόντιον Ὀρφανίδην ἐφημ. Κριζαλίων, ἱεροδιάκονον Γερμανόν, Βουρνόβα, ἱερέα Γεώργιον Ἰατριδην ἐφημ. Μερσινλῆ, ἱερέα Λεόντιον ἐφημ. ἁγίου Γεωργίου, κατηχητὴν Χριστόδουλον ἐφημ. Παναγίας Βρυούλλων, οἰκονόμον Βασίλειον ἐφημ. Νεκροταφείου Σμύρνης, πρωτοσύγκελλον Ἄνθιμον Ἀβούρην προϊστάμενον Γκιόζ-τεπέ, ἀρχιμ. Θεοδοσίον Κοπανέλλην ἐφημ. Εὐαγγελιστρίας Σμύρνης, ἀρχιμ. Ἀγάπιον, ἐφημ. Νεκροταφείου Σμύρνης, ἀρχιμ. Ἀγαθάγγελον Χρηστάκην, ἐφημ. Σχοινάδικα Σμύρνης, ἀρχιμ. Ἀμφιλόχιον, ἐφημέριον ἁγ. Δημητρίου Σμύρνης κ.τ.λ., κ.τ.λ.

Ἄλλὰ καὶ οὕτως ὀλίγοι κατώρθωσαν νὰ διασωθῶσιν, οἱ δὲ λοιποὶ ὡς νεοὶ τὴν ἡλικίαν ἐκρατήθησαν καὶ ἀπεστάλησαν ὡς αἰχμάλωτοι εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὅπου βέβαιος ἀναμένει αὐτοὺς θάνατος. Ἐξ αὐτῶν ἀναφερομέν τινες, τοὺς γνωστοτέρους, ἀρχιδιάκονον Χρυσόστομον Παρίτσην τῆς ἱ. Μητροπόλεως Φιλαδελφείας, ἱεροδ. Κύριλλον, τῆς ἱ. Μητρ. Ἐφέσου, ἱερομ. Αἰμιλιανόν, ἐφημέριον Παπαζλῆ, μοναχὸν Παΐσιον κ.τ.λ., κ.τ.λ.

Καὶ τα στρατοδικεῖα, εἰς ἃ οὐκ ὀλίγοι κληρικοὶ παρεπέμφθησαν, ἀνηλεῶς κατεδίκαζον αὐτοὺς εἰς θάνατον ἐπὶ τῇ προσαγωγῇ ψευδομαρτύρων, θεωρούντων καὶ ὑπηρεσίαν πρὸς τὸν Ἀλλάχ τὴν κατὰ τῶν Χριστιανῶν κληρικῶν ψευδομαρτυρίαν.

Οὕτως ἀπηγγονίσθησαν μεταξὺ ἄλλων οἱ ἑξῆς: Ἄρχιμ. Μακάριος προϊστάμενος ἀγίας Φωτεινῆς Σμύρνης, οἰκονόμος Νικόλαος Παρίσης προϊστάμενος ἀγ. Γεωργίου Σμύρνης, πρωτοσύγκελλος Ἰωάσαφ ἀρχιερ. ἐπίτροπος Ὀδεμησίου, παπᾶ Πέτρος Χριστοδούλου, οἰκονόμος Θεόδωρος Σακελλαρίδης, ἐφημ. Ἄξαριου, ἱεροδ. Γρηγόριος Κανελλόπουλος Μαγνησίας, ἱεροδ. Γλυκέριος ἀγ. Δημητρίου Σμύρνης, ἱεροδ. Μελέτιος Γεωργούλης Εὐαγγελιστρίας Σμύρνης, ἀρχιμ. Παρθένιος ἐφημ. Νεκροταφείου Σμύρνης, παπᾶ Νικόλαος Δόβελος, ἐφημ. ἀγ. Γεωργίου Σμύρνης κ.τ.λ., κ.τ.λ.

Ἐκ τῶν οὕτω καταδικασθέντων εἷς καὶ μόνος ὁ οἰκονόμος Γεώργιος Ἰατροίδης, ἐφημέριος Μερσινλῆ τῆς Σμύρνης κατώρθωσε, μεταλλάξας ἐνδυμασίαν ἐν αὐτῇ τῇ φυλακῇ τὴν παραμονὴν τῆς ἐκτελέσεως τῆς καταδίκης του, νὰ διασωθῇ καὶ ἐγγράφως ἐξέθηκε τὰ δεινοπαθήματα αὐτοῦ, ἐξ ὧν εἰκόζομεν καὶ τὰ τῶν ἄλλων φυλακισθέντων καὶ καταδικασθέντων κληρικῶν. Ἐδέχετο καθ' ἑκάστην ἐπὶ ὀλόκληρον μῆνα ὀγδοήκοντα ῥαβδισμοὺς εἰς τοὺς πόδας καὶ τέλος ἐπεταλώθη καὶ ὑπεχρεώθη ἐν τοιαύτῃ καταστάσει νὰ ἐκτελῇ θρησκευτικὰ καθήκοντα ἐπὶ τῶν εἰς θάνατον καταδικαζομένων ὑπὸ τῶν Στρατοδικείων Χριστιανῶν.

Τὰ αὐτὰ καὶ ἔτι χειρότερα ὑπέστησαν οἱ κληρικοὶ τῶν ἐπαρχιῶν Κρήνης, Βρουύλλων, Περγάμου, Κυδωνιῶν καὶ Μοσχονησίων. Ἐν Βρουύλλοις, πρὸς τοῖς ἄλλοις, συλληφθεῖς ὁ ἀρχ. ἐπίτροπος ἀρχιμανδρῆτις Νεόφυτος Βαρδαλάχος, ἐβα-

σανίσθη φρικωδῶς καὶ ἀπέθανεν ἐνῶ οἱ δῆμιοι, ἐξαπλώσαντες αὐτὸν κατὰ γῆς, ἐκοπάνιζον διὰ ῥοπάλων τοὺς πόδας αὐτοῦ!. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κρήνης ἐφονεύθησαν πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν ἱερέων ἀρχιμ. Νεόφυτος Κουρτᾶς, Δημήτριος Καραγκιόζης, Κωνσταντῖνος Μακαριώτης, Εὐθύμιος Κορομηλᾶς, οἱ ἱεροδιάκονοι Ἰωάννης καὶ Θεόδωρος καὶ πλεῖστοι ἄλλοι κληρικοὶ ὑπέστησαν τὴν αὐτὴν τύχην. Ὅσοι δὲ τυχὸν διεσώθησαν εὐρίσκονται σήμερον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὡς αἰχμάλωτοι πολέμου.

Ἐν Κυδωνίαις διετάχθη ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Κυδωνιῶν Γρηγόριος νὰ παρουσιασθῇ πρὸ τοῦ Φρουραρχείου τῆς πόλεως μεθ' ὄλων τῶν κληρικῶν του. Διαταγῇ αὐτοῦ ὠδηγήθησαν πάντες ἔξω τῆς πόλεως, ὅπου πρὸ ἀνοιγέντος λάκκου παραταχθέντες διετάχθησαν νὰ ἐξομώσουν. Ὁ Μητροπολίτης, γέρων καὶ ἀπὸ πολλοῦ πάσχων, ἅμα τῷ ἀκούσματι τούτῳ ἐξέπνευσεν, οἱ δὲ λοιποὶ κληρικοὶ ἐνεταφιάσθησαν ζῶντες.

Ὁ αἰοίδιμος Μητροπολίτης Μοσχονησιῶν Ἀμβρόσιος, ἀχθεὶς μεθ' ὄλου τοῦ ὑπ' αὐτὸν κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἐφονεύθη καθ' ὁδὸν ἐν τινι χαράδρᾳ, ὅπου εὗρον ἐπίσης τὸν θάνατον καὶ πάντες οἱ ἀνωτέρω. Ὁ ἀρχιδιάκονος τῆς Μητροπόλεως Σμύρνης κ. Βασίλειος Παπαδόπουλος, περιβληθεὶς ἐνδυμασίαν λαϊκοῦ, κατώρθωσε νὰ διασωθῇ μετὰ ταλαιπωρίας ἐν τῇ φυλακῇ, ἐνὸς καὶ ἡμίσεος μηνός, προσποιηθεὶς τὸν καθηγητὴν τῆς Γαλλικῆς γλώσσης.

Ἐν γένει δὲ ἵνα παράσχωμεν ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς ἐντάσεως τοῦ κατὰ τῶν κληρικῶν διωγμοῦ, εἶνε ἀνάγκη ν' ἀναφέρωμεν ἀριθμούς. Εἰς τὰς ἐπαρχίας Ἐφέσου, Σμύρνης, Φιλαδελφείας, Ἡλιουπόλεως, Ἀνέων, Κρήνης, Βρουύλλων, Περγάμου καὶ Ἀδραμυττίου, Μοσχονησιῶν καὶ Κυδωνιῶν ὑπῆρξεν

459 ἱερεῖς καὶ ἱεροδιάκονοι. Ἐξ αὐτῶν εὐρίσκονται ἤδη ἐν τῇ ζωῇ, διασωθέντες κατὰ τὸν ὡς ἄνω περιγραφόμενον τρόπον καὶ καταφυγόντες ὡς πρόσφυγες εἰς Ἑλλάδα, 112 μόνον καὶ ἐπομένως ἠλλείπουσι μέχρι σήμερον 347. Ἐκ τούτων ἄλλοι μὲν ἐφρονεύθησαν ἀδίκαστοι, ἄλλοι κατεδικάσθησαν ὑπὸ τῶν δῆθεν στρατοδικεῖων καὶ οἱ λοιποὶ ἤχθησαν ὡς αἰχμάλωτοι εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὅπου ἀσφαλῆς καὶ βέβαιος ἀναμένει αὐτοὺς θάνατος. Οὕτω δὲ ἐφηρομόσθη διὰ τὴν ἐξόντωσιν τῶν κληρικῶν ὁ τε λευκὸς καὶ ὁ ἐρυθρὸς θάνατος!

Περὶ τῶν διαπραχθέντων ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην κακουργημάτων ὑπὸ τῶν Κεμαλικῶν ἐν ταῖς τέως Ἑλληνοκρατουμέναις ἐπαρχίαις τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου Κυζίκου, Δαρδανελλίων, Νικομηδείας, Νικαίας, Προύσης, Ἀγκύρας καὶ Προκονήσου, δὲν ἔχομεν εἰσέτι τὰ στοιχεῖα, ἵνα λεπτομερῶς ἐκθέσωμεν αὐτά. Οὐδεμία ὁμως ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι τὴν αὐτὴν ὑπέστησαν τύχην ὅσοι τοῦλάχιστον ἐξ αὐτῶν δὲν κατώρθωσαν, ἀκολουθήσαντες τὸν ὑποχωροῦντα Ἑλληνικὸν στρατὸν νὰ διασωθῶσιν.

Ἄλλ' ἡ μανία τοῦ κατὰ παντὸς Χριστιανικοῦ διωγμοῦ τῶν Τούρκων δὲν περιορίσθη μόνον εἰς τὰ ἔμψυχα, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄψυχα.

Οἱ Χριστιανικοὶ ναοὶ δὲν ἔπρεπε νὰ μείνωσιν ἵνα ὑπενθυμίζωσι τὴν Χριστιανικὴν λατρείαν.

Ἐν ποιήματι ἀπαγγελομένῳ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν Τουρκικῶν Σχολῶν ἀνταπτύσσεται ἡ ἀντιχριστιανικὴ ἰδέα, ὅτι πᾶς Τούρκος ὀφείλει νὰ συντελέσῃ ἵνα καταπνιγῶσιν οἱ κωδωνοκρουσίαι διὰ τῶν ἀπὸ πολλῶν μιναρῆδων δεήσεων τῶν Μουεζίνηδων καὶ τῆς ἀποτελεσματικῆς ἐργασίας τῶν πιστῶν κατὰ τῶν ἀπίστων.

Ἡ διὰ τοιούτων ἰδεωδῶν ἀνατραφεῖσα Τουρκικὴ νεολαία ἔθεσεν ἤδη πράγματι εἰς ἐφαρμογὴν τὸ μέτρον τοῦτο. Ἐσίγησαν οἱ κώδωνες τῶν Ἐκκλησιῶν, διότι ἠφανίσθησαν αἱ κρούουσαι αὐτοὺς χριστιανικαὶ χεῖρες καὶ κατεκρημνίσθησαν καὶ κατεστράφησαν τὰ κωδωνοστάσια. Περὶ τῶν ἱερῶν δὲ ναῶν προκειμένου δύναται τις ἄνευ κινδύνου διαψεύσεως νὰ διίσχυρισθῇ, ὅτι δὲν ὑφίσταται πλέον ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Χριστιανικὸς ναός. Λέγομεν δὲ τοῦτο, διότι τὴν αὐτὴν τύχην μετὰ τῶν ναῶν τῶν ὀρθοδόξων ὑπέστησαν καὶ οἱ ναοὶ τῶν Ἀρμενίων, περὶ ὧν καὶ ἰδιαίτερος γίνεται λόγος ἐν τῇ παρούσῃ, τῶν Ἀγγλικανῶν, οἵτινες τελειῶς ἐσωτερικῶς κατεστράφησαν, διαρπαγέντες καὶ ἀπογυμνωθέντες, τῶν Καθολικῶν, ὧν πολλοὶ ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρὸς καὶ ἐξ ὧν ὀνομάζομεν τοὺς κυριωτέρους, τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, τῆς ἁγίας Μαρίας, τὸν καθεδρικὸν τῶν Frères, τὸν τοῦ Sacré Coeur, τὸν τῶν Dames de Sion, τὸν τῶν Μορτακίων κ.λπ.

Ἡ καταστροφὴ ἐκκλησιῶν τῶν ὀρθοδόξων ἐγένετο ὡς ἐξῆς: Κατὰ πρῶτον διηρπάγησαν πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς πολύτιμα σκευή, εἶτα αἱ εἰκόνες καὶ τὰ ἱερὰ ἀντικείμενα ἄλλα μὲν κατεστράφησαν, ἄλλα δὲ ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς ἐξευτελισμὸν τῆς θρησκείας εἰς μέρη δυσώνυμα, τὸ θεῖον τοῦ Κυρίου σῶμα τὸ ἐν τῇ θεῖα εὐχαριστίᾳ ἐρρίφθη εἰς τοὺς δρόμους καὶ ἐποδοπατήθη, εἶτα οἱ ναοὶ ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς τόποι διασκεδάσεων καὶ ὀργίων.

Ἐκεῖ κατὰ τὰς νύκτας συνεκεντροῦντο οἱ κακοῦργοι καὶ οἱ ἐπίβουλοι τῆς τιμῆς τῶν Χριστιανῶν κορασίων καὶ γυναικῶν, παρεδίδοντο εἰς ὄργια ἐπ' αὐτῶν, μὴ σεβόμενοι μηδὲ τὸν ἱερὸν χῶρον τοῦ ἱεροῦ καὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, ἐφ' ἧς καὶ κυρίως ἠσχημόνουν, καὶ εἶτα ἐβεβήλουν αὐτὰς κατασφάζοντες τὰ ἀτυχή θύματα τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν παθῶν αὐτῶν².

Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τῆς καταστροφῆς καὶ συγκάλυψιν τῶν κακουργημάτων αὐτῶν τούτων ἐπυρπόλουν τὰς ἐκκλησίας ταύτας καὶ διὰ δυναμίτιδος ἀνετίνασσαν τοὺς τοίχους καὶ τοὺς τρούλλους αὐτῶν. Οὕτως ἐπυρπολήθησαν περικαλλέστατοι ναοὶ τῆς Σμύρνης καὶ τῶν περιχώρων, στοιχίσαντες ἑκατομμύρια καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν μεγάλην ἔχοντες ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν καὶ σημασίαν. Καί ἵνα μὴ μακρογορῶμεν ἀναφέρομεν μόνον τοὺς γνωστο-

2. Ἴδε κατάθεσιν ἱερέως Γ. Πατριδίου καὶ κατάθεσιν Αἰκατερίνης Χρήστου Βάρβαχη (Θεσσαλ.) κατοίκου συνοικίας ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ ἥτις διηγεῖται ὅτι «τὴν Δευτέραν (29 Αὐγούστου) εἶδον νὰ τυραννοῦν περὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου περὶ τὰ 20 κοράσια, ἵνα τὰ ἀναγκάσουν εἰς συνουσίαν, τινὰ δὲ τούτων ἐμμένοντα καὶ διὰ τῶν ὀνύχων τῶν ἐφορμῶντα καὶ ἀνθιστάμενα ἐφόνεουν».

τάτους ἐξ αὐτῶν, ἵνα παράσχωμεν ἀμυδρὰν ἰδέαν τῆς ἐπελ-
θούσης καταστροφῆς.

Ἐν Σμύρνη πλὴν τῶν ἄλλων ἐπυρπολήθησαν καὶ αἱ πολ-
λοῦ λόγου ἄξιοι ἐκκλησίαι Ἁγίας Φωτεινῆς, Ἁγίου Γεωργίου,
Ἁγίου Δημητρίου, Ἁγίου Χαραλάμπους, Ἁγίου Νικολάου,
Ἁγίων Βουκόλου καὶ Πολυκάρου, Εὐαγγελιστρίας, Τιμίου
Προδρόμου Σχοινάδικα, Ἁγίου Κωνσταντίνου, Ὁρφανο-
τροφείου ἁγίας Αἰκατερίνης, Ἁγίου Τρύφωνος καὶ ἄλλαι,
καὶ ἐκ τῆς ἐπαρχίας Ἐφέσου ἀναφέρομεν μόνον τὰς ὀνομα-
στοτέρας, τὴν μητροπολ. Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου,
τὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων ἐν Μα-
γνησίᾳ, τὴν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωρ-
γίου ἐν Κασαμπᾶ καὶ πλείστας ἄλλας, ἐκ τῆς ἐπαρχίας Φι-
λαδελφείας ὄλους τοὺς ἱεροὺς ναοὺς Φιλαδελφείας, Κούλων,
Σαλιχλῆ, Οὐσὰκ καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἐπαρ-
χιῶν. Ὅσοι δὲ χριστιανικοὶ ναοὶ δὲν κατεστράφησαν διε-
τηρήθησαν ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ, ἵνα ἄλλοι μὲν μεταβληθῶσιν
εἰς τεμένη, ὡς ἐγένετο διὰ τὸν ἐν Κορδελιῷ Μητρο. ναὸν τῆς
Ἁγίας Ἄννης, καὶ ἄλλοι εἰς ἀποθήκας τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ
δημοσίου καὶ τῶν ἰδιωτῶν καὶ ἄλλοι εἰς στάβλους. Πρὶν δὲ
παραδώσωσιν αὐτοὺς διὰ τοιαύτας χρήσεις, ἐφρόντιζον οἱ
Τοῦρκοι νὰ ἐπιφέρωσιν ἐν αὐτοὺς τοιαύτας μεταβολὰς καὶ
καταστροφὰς ὥστε νὰ καθίστανται ἀγνώριστοι. Οὕτω λοι-
πὸν ἐκ τῶν ἐν τῇ τέως ἑλληνοκρατουμένη ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ
ζώνῃ 538 μεγάλων ἑλληνικῶν Ἐκκλησιῶν, ἵνα παραλείψω-
μεν τὰς μικρὰς καὶ τὰ παρεκκλήσια, οὐδεμία σήμερον διὰ
τὸν Χριστιανισμὸν ὑφίσταται!

Ἀλλὰ καὶ οἱ νεκροὶ δὲν ἔμειναν ἥσυχοι ἐκ τῆς Κεμαλικῆς
ἐπιδρομῆς. Τὰ ἱερὰ Νεκροταφεῖα, ὡς συνέβη πρὸ πάντων ἐν
Σμύρνη, κατεσκάφησαν πρὸς ἀνακάλυψιν κεκρουμένων

δῆθεν θησαυρῶν ἢ καταδιωκομένων Χριστιανῶν, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς Μαυσωλεῖα, ἔργα τέχνης, τελείως κατεστράφησαν. Ἰδιαιτέρως δὲ περὶ τῶν στρατιωτικῶν νεκροταφείων προκειμένου σημειοῦμεν ὅτι συστηματικὴ ἐγένετο αὐτῶν ἐκσκαφή, ἐρρίφθησαν τὰ ὅστ᾽ αὐτῶν πολεμιστῶν εἰς τοὺς δρόμους, ἵνα ἐκδηλωθῇ οὕτω τρανῶς τὸ πρὸς αὐτοὺς μῖσος καὶ ἡ ἀποστροφή.

Τὴν αὐτὴν καὶ αἱ ἐκκλησίαι ὑπέστησαν τύχην αἱ Σχολαὶ τῶν διαφόρων Κοινοτήτων ὧν πλείστα ἦσαν οἰκοδομήματα ὑπερμεγέθη καὶ περικαλλῆ καὶ ἦσαν πλουσίως ἐπιπλωμένα καὶ εἶχον βιβλιοθήκας καὶ μουσεῖα, τῶν ὁποίων ἡ ἀπώλεια εἶνε μεγίστη συμφορὰ διὰ τὸν κόσμον τῶν γραμμάτων. Ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ταῖς εὐρισκομέναις ἐν τῇ τῶς Ἑλληνοκρατουμένη περιοχῇ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὑπῆρχον 698 Σχολαί, ἐν αἷς ἐφοίτων 91.935 μαθηταὶ καὶ μαθητρίαι καὶ ἐδίδασκον 1.805 διδάσκαλοι καὶ διδασκάλισσαι. Ἐν δὲ ταῖς προμνησθεῖσαις δέκα ἐκκλησιαστικαῖς ἐπαρχίαις τῆς περὶ τὴν Σμύρνην χώρας ὑφίσταντο καὶ ἐλειτούργουν τὰ ἐξῆς εὐαγῆ καθιδρύματα, καταστραφέντα ἅπαντα:

Μητροπόλεις 18, Νοσοκομεῖα 20, Βρεφοκομεῖα 2, Φρενοκομεῖα 2, Γηροκομεῖα 3, Ἄσυλον Ἀστέγων 1, Συσσίτιον 1, Λαϊκὰ Κέντρα 2, Θρησκευτικὰ ἀδελφότητες Λέσχαι 19, Προσκοπικὰ ὀργανώσεις 46, Γυμναστικοὶ Σύλλογοι 18, ὀργανώσεις ἀμύνης 88, Φιλαρμονικοὶ Σύλλογοι 21, Ὁρανοτροφεῖα 6, Ἰδιωτικὰ Γυμνάσια 3, Διδασκαλεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων 4, Ἐμπορικὴ Σχολὴ 1, Συντεχνίαι 225, Σύλλογοι καὶ ἀδελφότητες 209, Ταμεῖα πτωχῶν 27, Μουσεῖα καὶ Βιβλιοθήκαι 19, Οἰκοτροφεῖα 2 καὶ Γεωργικὰ ἐνώσεις 4.

Ἐπίλογος

Ἀπὸ τὴν Ἐκθεση αὐτὴ συμπεραίνουμε τὰ ἑξῆς:

Πρῶτον. Ἡ ἐκρίζωση τῶν Ἑλλήνων καὶ Χριστιανῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἦταν κύριος στόχος τοῦ Κεμαλικοῦ κινήματος. Μετὰ τὴν ἐξόντωση τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀκολούθησε καὶ ἡ ἐξόντωση τῶν Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ἰμβρου καὶ Τενέδου.

Δεύτερον. Οἱ διωγμοὶ ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν θρησκευτικῶν ἡγετῶν ἦτο σκληρὰ καὶ ἀδυσώπητος καὶ δύναται νὰ χαρακτηριστεῖ ὡς βαρβαρῶδης.

Τρίτον. Οἱ Χριστιανοὶ πνευματικοὶ ἡγέτες κληρικοὶ παντὸς βαθμοῦ στὶς περιοχὰς τῆς ποιμαντικῆς διακονίας τους εὐεργέτησαν παντοιοτρόπως καὶ ἀδιακρίτως τοὺς μουσουλμάνους.

